NORAKSTS
Lieta Nr.A42833609
A 03314-10/23

SPRIEDUMS
Latvijas tautas vārdā

Rīgā 2010.gada 4.oktobrī

Administratīvā rajona tiesa
šādā sastāvā: tiesnese R.Migla,

piedaloties pieteicējam *V.Ļ.* un juridiskās palīdzības sniedzējai *D.S.*, un atbildētāja Latvijas Republikas pusē pieaicinātās iestādes – Ieslodzījuma vietu pārvaldes pārstāvim *A.B.*,

atklātā tiesas sēdē izskatīja administratīvo lietu, kas ierosināta pēc *V.Ļ.* pieteikuma par Jelgavas cietuma darbinieku faktiskās rīcības atzīšanu par prettiesisku.

Aprakstošā daļa

[1] 2008.gada 7.jūlijā *V.Ļ.* (turpmāk arī – pieteicējs) par Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību ir iesniedzis sūdzību. Ieslodzījuma vietu pārvalde (turpmāk arī – IeVP vai atbildētājs) pieteicējam 2008.gada 8.augustā sniegusi atbildi Nr.1/17-Ļ/3211, tostarp norādot, ka Jelgavas cietuma soda izolatora telpas atbilst Latvijas Sodu izpildes kodeksa 77.panta pirmās daļas prasībām un tiek ievērotas Ministru kabineta 2006.gada 30.maija noteikumu Nr.423 „Brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumi" (turpmāk – Noteikumi Nr.423) prasības.

[2] 2008.gada 8.decembrī Administratīvajā rajona tiesā saņemts *V.Ļ.* pieteikums par Jelgavas cietuma darbinieku faktiskās rīcības atzīšanu par prettiesisku. Pieteikumā norādīts turpmāk minētais.

[2.1] Jelgavas cietumā, kurā kopš 2003.gada 13.jūnija atrodas pieteicējs, ir pazemojoši apstākļi. Uzturoties šādos apstākļos, pieteicējs tiek pazemots un spīdzināts, pārkāpjot Latvijas Republikas Satversmi un Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju.

[2.2] Notiesātajiem netiek ļauts ģērbties tā, lai nesaltu, nepietiek svaiga gaisa un ir caurvējš. Soda izolatora kameras Nr.10 ventilācija notiek caur durvju spraugām, durvju apakšā ir 2 cm plata sprauga visā durvju platumā. Kameras logs nav atverams, tādēļ svaigs gaiss no āra kamerā neienāk.

[2.3] Mākslīgais apgaismojums kamerā ir pietiekams, lai varētu lasīt, bet nav pietiekams, lai varētu rakstīt. Dabiskais apgaismojums kamerā nav pietiekams.

[2.4] Līdz 2007.gadam soda izolatoros izsniedza speciālu apģērbu, kas bija plāns un nepiemērots, bieži netīrs, saplēsts un bez pogām.

[2.5] Sanitārais mezgls nebija norobežots no pārējās telpas. Pēc tualetes apmeklēšanas un pirms ēšanas nebija iespējams nomazgāt rokas.

[2.6] Personiskās higiēnas piederumi bija jāglabā skapī, tostarp arī dvielis, kurš pēc lietošanas mitrs skapī pelēja. Higiēnas piederumus izsniedza tikai no rīta un vakarā.

[2.7] Lai nomazgātos dušā, nebija pietiekami laika. Priekš mazgāšanās saskaņā ar pie dušu telpas atrodošos 2004.gada 4.februāra paziņojumu bija atvēlētas tikai 10 minūtes.

[2.8] Ieslodzītajiem netika izsniegts lietošanai atsevišķs kāju dvielis, jo tas netika uzskatīts par personiskās higiēnas piederumu.

[2.9] Cietuma administrācija līdz 2006.gadam uzskatīja, ka Latvijas sodu izpildes kodeksa $50.^4$pantā noteiktās pastaigas ir obligātas. Attiecīgi pēc pieteicēja atteikšanās doties

pastaigā ar sezonai neatbilstošu apģērbu viņš visu pastaigas laiku (1 stundu) tika turēts īslaicīgās aizturēšanas izolatorā, kurā nav pat ventilācijas.

[2.10] Tikko cietuma administrācijai kļuvis zināms, ka pieteicējs baidās no infekcijām, viņu sākuši turēt kopā ar hepatīta, AIDS un tuberkulozes slimniekiem.

[2.11] Līdz 2007.gada 25.jūlijam pieteicējs sodu izcietis sešvietīgā kamerā, kurā nesanāk pat 2,5 m^2 uz ieslodzīto.

[2.12] Ieslodzījumā pavadītajā laikā cietuma administrācija centusies pieteicēju sagraut gan fiziski, gan morāli, kā rezultātā pieteicējam bieži jāgriežas pēc palīdzības pie ārsta.

[3] Administratīvajā rajona tiesā 2009.gada 29.jūlijā saņemts atbildētāja paskaidrojums par pieteikumu, kurā pieteikums netiek neatzīst, pamatojoties uz tālāk minētajiem argumentiem.

[3.1] Pieteicējam izciešot sodu Jelgavas cietumā laika posmā no 2007.gada 1.janvāra līdz 2008.gada 7.jūlijam, 8 reizes uz laika periodu no 7 līdz 12 diennaktīm tika piemērots disciplinārsods – ievietošana soda izolatorā.

[3.2] Veicot pārbaudi par pieteicēja apstrīdēšanas iesniegumā norādīto, IeVP konstatēja, ka Jelgavas cietuma soda izolatora kameras atbilst noteiktajam standartam, proti, Latvijas sodu izpildes kodeksa 77.panta pirmā daļā noteic, ka notiesātajiem, kuri izcieš sodu brīvības atņemšanas iestādēs, nodrošināmi epidemioloģiskās drošības un higiēnas noteikumiem atbilstoši sadzīves apstākļi. Dzīvojamās platības norma cietumos kopmītņu tipa telpās vienam notiesātajam nevar būt mazāka par 2,5 kvadrātmetriem vīriešiem un 3 kvadrātmetriem sievietēm un nepilngadīgajiem, bet vienieslodzījuma kamerās – ne mazāka par 9 kvadrātmetriem.

[3.3] Attiecībā uz pieteicēja sūdzībām par to, ka soda izolatorā ievietotiem notiesātajiem aizliegts ņemt līdzi personiskās higiēnas piederumus, atbildētājs paskaidro, ka šobrīd spēkā esošā normatīvā akta Noteikumu Nr.423 89.punkts noteic, ka notiesātajam, kuru ievieto soda vai disciplinārajā izolatorā, atļauts ņemt līdzi personiskās higiēnas piederumus un vienu grāmatu. Grāmatu var apmainīt reizi nedēļā. Savukārt, Ministru kabineta 2002.gada 19.februāra noteikumu Nr.73 ,,Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumi" (kas bija spēkā līdz 2006.gada 3.jūnijam) 28.punkts paredzēja, ka notiesātajiem, kurus ievieto soda izolatorā, atļauts ņemt līdzi personīgās higiēnas piederumus. Tos uzglabā atsevišķā telpā un izsniedz tikai tualetei paredzētajā laikā. Līdz ar to, pēc Jelgavas cietuma administrācijas apgalvojumiem, stājoties spēkā Noteikumiem Nr.423, Jelgavas cietums ievēro tajos esošos nosacījumus attiecībā uz Soda izolatorā notiesātajiem atļauto priekšmetu ņemšanu līdzi.

[3.4] Attiecībā uz pieteicēja apstrīdēšanas iesnieguma noradīto par to, ka soda izolatora esošā koka lāva neatbilst pieteicēja augumam, IeVP paskaidro, ka no Jelgavas cietuma 2008.gada 21.aprīļa akta par soda izolatora aprīkojuma apskati izriet, ka soda izolatora gultasvietai (koka lāvai) ir šādi izmēri: garums - 182 cm, platums - 100 cm, augstums no grīdas – 43 cm. Savukārt, pieteicēja augums ir 176 cm, tas ir par 6 cm mazāks salīdzinājuma ar koka lāvas garumu līdz ar ko IeVP uzskata, ka pieteicēja sūdzība nav pamatota.

[3.5] Attiecībā uz pieteicēja apstrīdēšanas iesniegumā pausto neapmierinātību par dušas apmeklējuma laiku, IeVP paskaidro, ka no Jelgavas cietuma administrācijas sniegtās informācijas izriet, ka dušas apmeklējuma laiks nevienā spēkā esošajā normatīvajā aktā nav noteikts, līdz ar to, Jelgavas cietuma priekšnieks 2007.gada 22.martā, balstoties uz reāliem apstākļiem, proti, ņemot vērā dušas telpu skaitu, kameru skaitu, no kurām tur esošie notiesātie jāizved uz dušas apmeklējumu, kā arī ievērojot ekonomisko aspektu (ūdens patēriņa kontrole) apstiprināja ,,Tvaika un ūdens padeves grafiks", saskaņā ar kuru noteica katrai notiesātajai personai 10 minūšu laiku, lai nomazgātos dušā.

[3.6] Attiecībā uz pieteicēja apstrīdēšanas iesniegumā pausto neapmierinātību ar notiesāto personu izvietošanu kamerās, IeVP, ņemot vērā Jelgavas cietuma administrācijas sniegto informāciju, paskaidro, ka Jelgavas cietuma notiesāto izvietošana kamerās atbilst

Noteikumu Nr.423 13.punkta prasībām, ka ar brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka rīkojumu izveidotā notiesāto izvietošanas komisija nosaka, kurā brīvības atņemšanas iestādes nodaļā, vienībā un kamerā notiesātais ievietojams (ņemot vērā brīvās vietas kamerās, notiesāto psiholoģisko saderību, izglītības līmeni un veselības stāvokli). Komisijas lēmumu ieraksta protokolā (6.pielikums). Notiesātos ārvalstniekus brīvības atņemšanas iestādē pēc iespējas izvieto tā, lai vienā valodā runājošie notiesātie varētu sazināties savā starpā. Proti, cita starpā, īpaši tiek ievērots nosacījums, ka notiesātie ar smagām infekcijas slimībām (tai skaitā arī ar tuberkulozi) tiek turēti izolēti no pārējiem notiesātajiem un nepieciešamības gadījumā ārstēšanas kursa iziešanai tiek nosūtīti uz Latvijas cietumu slimnīcu.

[4] Administratīvajā rajona tiesā 2009.gada 6.augustā saņemts atbildētāja papildus paskaidrojums par pieteikumu, norādot tālāk minētos argumentus.

[4.1] Jelgavas cietuma soda izolatora kameru platība ir: Nr.1 - 4,6 m^2; Nr.2 - 4,1 m^2; Nr.3 - 4,1 m^2; Nr.4 - 4,6 m^2; Nr.5 - 6,2 m^2; Nr.6 - 8 m^2; Nr.7 - 7 m^2; Nr.8 - 6,9 m^2; Nr.9 - 8,8 m^2; Nr.10 - 3,6 m^2; Nr.11 - 3,6 m^2; Nr.12 - 8,4 m^2.

[4.2] Visas soda izolatoru kameras ir aprīkotas ar logu (nodrošinot dabisko apgaismojumu) ar metāla režģi, kas no iekšpuses izolēts ar metālisku tīklu un žalūzijām no ārpuses, ar ventilāciju, ar plauktiņu higiēnas precēm, ar sanitāro mezglu ar ūdensvadu, ar koka lāvu, kas piestiprināta pie sienas, ar galdu un tabureti, piestiprinātiem pie grīdas, kā arī ar centrālo apkuri ar radiatoru.

[4.3] Attiecībā uz soda izolatora kamerām IeVP paskaidro, ka neviens normatīvais akts neregulē soda izolatora kameru sanitāro mezglu, izlietņu un apgaismojuma izvietojumu tajā.

[4.4] Pieteicējs Jelgavas cietuma soda izolatorā laika posmā no 2007.gada 1.janvāra līdz 2008.gada 7.jūlijam tika ievietots 8 reizes uz laika periodu no 7 līdz 12 diennaktīm par brīvības atņemšanas iestādes iekšējās kārtības noteikumu neievērošanu. Vienīgais normatīvais akts, kur tiek raksturota cietuma slēgtā telpa (kamera), ir Apcietinājumā turēšanas kārtības likums. Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma, kura mērķis ir nodrošināt cilvēktiesību un kriminālprocesa interešu samērīgu ievērošanu drošības līdzekļa – apcietinājums – izpildē, 11.panta pirmā daļa noteic, ka apcietināto izmeklēšanas cietumā ievieto slēgtā telpā (kamerā), savukārt 19.panta piektajā daļā norādīts, ka kamerās, kurās uzturas apcietinātie, nodrošina dabisko apgaismojumu, bet diennakts tumšajā laikā – mākslīgo apgaismojumu, kā arī gaisa temperatūru, kas nav zemāka par +18° C, un ventilāciju. Kameras aprīko ar galdu, taburetēm (soliem) un gultām, kā arī iekārto vietas apcietināto personisko mantu glabāšanai un sanitāro mezglu, kas ir norobežots no pārējās telpas. Tādējādi, IeVP uzskata, ka pieteicējs bija pietiekami nodrošināts, lai varētu ievērot higiēnas prasības. Tāpat sanitārais mezgls pastāvīgi atrodas kamerā, un pieteicējs varēja nokārtot savas dabiskās vajadzības cilvēka cieņai atbilstošā veidā.

[4.5] IeVP skatījumā, soda izolators aprīkots gan ar mākslīgo, gan ar dabisko apgaismojumu, kas atbilst Eiropas cietumu noteikumu prasībām.

[4.6] Nav pamata atzīt par prettiesisku Jelgavas cietuma administrācijas veikto faktisko rīcību, ievietojot pieteicēju soda izolatorā, kurā nebija cilvēka cieņai atbilstošu apstākļu.

[5] Tiesas sēdē pieteicējs prasību uzturēja, pamatojoties uz pieteikumā norādītajiem argumentiem.

[6] Tiesas sēdē atbildētāja pārstāvis prasību neatzina, pamatojoties uz paskaidrojumos norādīto.

Motīvu daļa

[7] Tiesa, izvērtējot administratīvās lietas materiālus un uzklausot procesa dalībnieku paskaidrojumus, secina, ka pieteikums ir daļēji apmierināms.

[8] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 1.panta trešo daļu administratīvais akts ir arī lēmums par iestādes darbinieka vai iestādei īpaši pakļautas personas tiesiskā statusa nodibināšanu, maiņu, izbeigšanu un šīs personas disciplināro sodīšanu, kā arī cits lēmums, ja tas būtiski ierobežo iestādes darbinieka vai iestādei īpaši pakļautas personas cilvēktiesības.

Notiesātais ir uzskatāms par brīvības atņemšanas iestādei īpaši pakļautu personu *(sk. Satversmes tiesas 2006.gada 6.februāra sprieduma lietā Nr.2005-17-01)*.

Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 89.panta pirmajā daļai faktiskā rīcība ir iestādes rīcība publisko tiesību jomā, kas neizpaužas tiesību akta veidā un kas ir vērsta uz faktisko seku radīšanu, ja privātpersonai uz šo rīcību ir tiesības vai šīs rīcības rezultātā ir radies vai var rasties personas subjektīvo tiesību vai tiesisko interešu aizskārums. Par faktisko rīcību atzīstamas arī iestādes darbības, kas neatkarīgi no iestādes nodoma rada tādas faktiskās sekas, kuru rezultātā privātpersonai ir radies vai var rasties būtisks tiesību aizskārums.

Tiesa konstatē, ka lietā nav strīda, ka *V.Ļ.* no 2003.gada 13.jūnija atrodas Jelgavas cietumā.

Lietā ir strīds, vai apstākļi Jelgavas cietumā attiecībā pret pieteicēju ir tādi, ka tie pārkāpj Latvijas Republikas Satversmi (turpmāk – Satversme), Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju (turpmāk arī – Konvencija) un ierobežo viņa cilvēktiesības.

[9] Administratīvā lieta tiesā ir ierosināta pēc tam, kad Ieslodzījumu vietu pārvalde pieteicējam 2008.gada 8.augustā sniegusi atbildi Nr.1/17-Ļ/3211, izskatot *V.Ļ.* 2008.gada 7.jūlija sūdzību par apstākļiem Jelgavas cietumā. Līdz ar to tiesa var vērtēt tikai tos apstākļus, kas bija norādīti minētajā sūdzībā.

Atrodoties apcietinājumā, pieteicējs sūdzības par apstākļiem Jelgavas cietumā ir rakstījis vairākām institūcijām, tostarp, Tiesībsargam. Pieteikumā tiesai ir izmantotas arī Tiesībsarga *(lietas 3.-6., 10.lapa)* un Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētās prokuratūras atbildēs *(lietas 7.-9.lapa)* pieteicējam sniegtā informācija.

Tiesa konstatē, ka par daudziem pieteikumā tiesai norādītajiem apstākļiem, *V.Ļ.* nav minējis 2008.gada 7.jūlija sūdzībā *(lietas 91.-94.lapa)*. Sūdzībā nav minēts:

- notiesātajiem netiek ļauts ģērbties tā, lai nesaltu, nepietiek svaiga gaisa un ir caurvējš. Soda izolatora kameras Nr.10 ventilācija notiek caur durvju spraugām, durvju apakšā ir 2 cm plata sprauga visā durvju platumā. Kameras logs nav atverams, tādēļ svaigs gaiss no āra kamerā neienāk [2.2];
- mākslīgais apgaismojums kamerā ir pietiekams, lai varētu lasīt, bet nav pietiekams, lai varētu rakstīt. Dabiskais apgaismojums kamerā nav pietiekams[2.3];
- līdz 2007.gadam soda izolatoros izsniedza speciālu apģērbu, kas bija plāns un nepiemērots, bieži netīrs, saplēsts un bez pogām [2.4];
- sanitārais mezgls nebija norobežots no pārējās telpas [2.5];
- ieslodzītajiem netika izsniegts lietošanai atsevišķs kāju dvielis, jo tas netika uzskatīts par personiskās higiēnas piederumu [2.8].

Līdz ar to tiesa konstatē, ka attiecībā uz minētajām sūdzībām nav ievērota lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtība.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 278.panta 1.punktu tiesa atstāj pieteikumu bez izskatīšanas, ja pieteicējs nav ievērojis likumā noteikto lietas iepriekšējās ārpustiesas izskatīšanas kārtību.

Tādejādi par Jelgavas cietuma administrācijas faktiskās rīcības atzīšanu par prettiesisku attiecībā uz minētajiem prasījumiem, pieteikums atstājams bez izskatīšanas. Atbilstoši Administratīvā procesa likuma 281.pantam, ja pieteikums atstāts bez izskatīšanas, pieteicējs var no jauna iesniegt pieteikumu tiesā, ievērojot likumā noteikto kārtību.

[10] Pieteicējs norāda, ka cietuma administrācija līdz 2006.gadam uzskatīja, ka Latvijas sodu izpildes kodeksa 50.[4]pantā noteiktās pastaigas ir obligātas. Kad viņš atteicies doties pastaigā ar sezonai neatbilstošu apģērbu, pieteicējs visu pastaigas laiku (1 stundu) tika turēts īslaicīgās aizturēšanas izolatorā, kurā nav pat ventilācijas.

Kā izriet no lietas materiāliem, vienīgais ziņojums, kurā fiksēts, ka *V.Ļ.* atsakās iziet pastaigā, ir sastādīts 2005.gada 11.maijā, bet pieteicējs disciplināri nav ticis sodīts *(lietas 11., 158.lapa).*

Līdz 2006.gada 3.jūnijam spēkā esošo Ministru kabineta 2002.gada 19.februāra noteikumu Nr.73 „Brīvības atņemšanas iestāžu iekšējās kārtības noteikumi" (turpmāk – Noteikumi Nr.73) 104.7.punkts noteica, ka brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks notiesātajam var uzlikt disciplinārsodu - notiesāto, kurš sodu izcieš cietumā, ievietot soda izolatorā uz laiku līdz piecpadsmit diennaktīm. Savukārt minēto sodu uzliek brīvības atņemšanas iestādes priekšnieks ar rakstisku lēmumu, kā tas noteikts minēto noteikumu 108.punktā.

Tiesas rīcībā nav neviena pierādījuma, kas apliecinātu, ka par atteikšanos doties pastaigā pieteicējam būtu piemērots disciplinārsods – ievietošana izolatorā.

Savukārt ziņojuma sastādīšana ir procesuāla darbība disciplinārsoda fiksēšanai, kas noslēdzas ar lēmuma par disciplinārsoda piemērošanu pieņemšanu. Tātad darbības līdz lēmuma pieņemšanai ir procesuālas darbības, kas tiek veiktas disciplinārlietas ietvaros.

Tādejādi cietuma darbinieku rīcība, sastādot ziņojumu par atteikšanos iet pastaigā, nav faktiskā rīcība un tās tiesiskums nav pārbaudāms administratīvā procesa kārtībā, jo saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 89.panta pirmo daļu iestādes procesuālās darbības (darbības, kurām trūkst galējā noregulējuma rakstura) nav faktiskā rīcība.

Administratīvā procesa likuma 282.panta 1.punktā ir noteikts tiesas pienākums izbeigt tiesvedību, ja lieta nav izskatāma administratīvā procesa kārtībā. Līdz ar to ir izbeidzama tiesvedība daļā, kurā lūgts atzīt pat prettiesisku cietuma administrācijas rīcību, liekot pieteicējam doties pastaigā.

Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 284.pantu, ja tiesvedība izbeigta, atkārtota griešanās tiesā pret to pašu atbildētāju par to pašu priekšmetu un uz tā paša pamata nav pieļaujama.

[11] Tiesa arī norāda, ka atbilstoši Administratīvā procesa likuma 91.panta ceturtajai daļai, privātpersona iestādes faktisko rīcību var apstrīdēt un pārsūdzēt tāpat kā administratīvo aktu. Savukārt Administratīvā procesa likuma 79.panta pirmā daļa noteic, ka administratīvo aktu var apstrīdēt viena mēneša laikā no tā spēkā stāšanās dienas, bet, ja rakstveidā izdotajā administratīvajā aktā nav norādes, kur un kādā termiņā to var apstrīdēt, viena gada laikā no tā spēkā stāšanās dienas.

No minētā izriet, ka faktisko rīcību var apstrīdēt viena gada laikā. Tādejādi likums nav piešķīris tiesības apstrīdēt cietuma administrācijas faktisko rīcību par visu laiku, ko pieteicējs pavada brīvības atņemšanas vietā no 2003.gada 13.jūlija.

Savukārt atbildētājam nav pienākums atbildēt uz sūdzībām, ja ir nokavēts faktiskās rīcības apstrīdēšanas termiņš. Administratīvā procesa likuma 44.pants noteic, ka tiesības izpildīt procesuālās darbības zūd ar likuma, iestādes, tiesas vai tiesneša noteiktā termiņa izbeigšanos. Dokumentus, kas iesniegti pēc procesuālā termiņa izbeigšanās, neizskata.

[12] Latvijas Sodu izpildes kodeksa 2.panta pirmā daļa noteic, ka notiesātie izcieš sodu saskaņā ar likumiem un citiem normatīvajiem aktiem, kas ir spēkā soda izciešanas brīdī, ja likumā vai normatīvajā aktā nav noteikts citādi. Savukārt šā kodeksa 9.pants noteic, ka personām, kuras izcieš sodu, ir likumos noteiktie pienākumi un tiesības ar ierobežojumiem, ko likumi paredz notiesātajiem, kā arī ar tādiem ierobežojumiem, kas izriet no tiesas sprieduma un režīma, kādu attiecīgā soda veida izciešanai nosaka šis kodekss.

Saskaņā ar Latvijas Sodu izpildes kodeksa 41.panta pirmo daļu režīma pamatnoteikumi brīvības atņemšanas iestādēs ir notiesāto obligāta izolācija un uzraudzība, lai viņiem nebūtu iespējams izdarīt jaunus noziedzīgus nodarījumus; viņiem noteikto pienākumu precīza bezierunu izpilde; dažādi režīma apstākļi atkarībā no notiesātā izdarītā noziedzīgā nodarījuma rakstura, viņa personības un uzvedības.

Satversmes 89.pants noteic, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem.

Atbilstoši Satversmes 95.pantam valsts aizsargā cilvēka godu un cieņu. Spīdzināšana, citāda cietsirdīga vai cieņu pazemojoša izturēšanās pret cilvēku ir aizliegta. Nevienu nedrīkst pakļaut nežēlīgam vai cilvēka cieņu pazemojošam sodam.

Konvencijas 3. pants noteic, ka nevienu cilvēku nedrīkst spīdzināt vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.

Starptautiskā pakta par pilsoniskajām un politiskajām tiesībām (turpmāk arī – Pakts) 7.pants noteic, ka nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai nežēlīgi, necilvēcīgi vai pazemojoši apieties ar viņu vai sodīt. Savukārt šā pakta 10.pants noteic, ka visām personām, kurām atņemta brīvība, ir tiesības uz humānu apiešanos un cilvēka personībai piemītošās pašcieņas respektēšanu. Tas nozīmē, ka pret personām, kurām ir ierobežota brīvība, nedrīkst izturēties pretēji Pakta 7.panta noteikumiem, kā arī personas nedrīkst tikt pakļautas citām grūtībām vai ierobežojumiem, kā tikai tām, kas izriet no brīvības atņemšanas apstākļiem. Personas, kurām atņemta brīvība, bauda visas tiesības, kas noteiktas Paktā, ar tiem ierobežojumiem, kas slēgtā vidē ir neizbēgami (*General Comment No.21: Replaces general comment 9 concerning humane treatment of persons deprived of liberty (Art.10): 10/04/92, Human Rights Committee, [3]).*

No minētajām tiesību normām izriet, ka personai, atrodoties brīvības atņemšanas vietā, ir jāpakļaujas tur noteiktajai personu ierobežojošajai kārtībai, taču ir aizliegta necilvēcīga, cietsirdīga un cilvēka cieņu pazemojoša izturēšanās pret ieslodzīto personu.

[13] Eiropas Cilvēktiesību tiesa vairākkārt norādījusi, ka Konvencijas 3.pants nostiprina vienu no demokrātisko sabiedrību visbūtiskākajām pamatvērtībām. Tas kategoriski aizliedz spīdzināšanu un necilvēcīgu vai pazemojošu apiešanos vai sodīšanu, neatkarīgi no apstākļiem un upura darbībām; tādējādi nozieguma raksturam, par kuru iesniedzējs ir ticis notiesāts, nav nozīmes iesnieguma izskatīšanai 3.panta kontekstā *(skat., daudzu citu starpā, V. c. Royaume-Uni [GC], nr. 24888/94, 69. punkts, CEDH 1999-IX, Labita c. Italie [GC], nr 26772/95, 119. punkts, CEDH 2000-IV, Kudła c. Pologne [GC], nr 30210/96, 90. punkts, CEDH 2000-XI, un Valašinas c. Lituanie, nr. 44558/98, 100. punkts, CEDH 2001-VIII).* Saskaņā ar tiesas pastāvīgu judikatūru apiešanās raksturam ir jāsasniedz minimālais bardzības smagums, lai uz to varētu attiecināt 3.pantu *(skat. McGlinchey et autres c. Royaume-Uni, nr. 50390/00, 45. punkts, CEDH 2003-V).* Šī minimuma novērtēšana ir relatīva pēc būtības; tā ir atkarīga no visu lietas apstākļu kopuma un, jo īpaši, no apiešanās rakstura un konteksta, tās izpildes elementiem, ilguma, tās izraisītajām fiziskajām un psihiskajām sekām, kā arī dažkārt no cietušā dzimuma, vecuma un veselības stāvokļa (*skat., citu starpā, Peers c. Grčce, nr. 28524/95, 67. punkts, CEDH 2001-III ; 1998. gada 28.oktobra spriedumu Assenov et autres c. Bulgarie, Recueil des arrźts et décisions 1998-VIII, 3288. lpp., 94. punkts, CEDH 2000-IV, Kudła c. Pologne [GC], nr. 30210/96, 91. punkts)*.

Atsaucoties atsevišķi uz „spīdzināšanu", „cietsirdīgu apiešanos" un „pazemojošu apiešanos", Konvencijas 3.pants paredz zināmu aizliegto darbību gradāciju. Eiropas Cilvēktiesību tiesa ir atzinusi apiešanos par „cietsirdīgu", ja tā tika izdarīta ar iepriekšēju nodomu daudzu stundu garumā un ja tā bija cēlonis miesas bojājumiem vai spēcīgām fiziskām vai psihiskām ciešanām. Tā ir atzinusi apiešanos par „pazemojošu", ja tās mērķis bija iedvest upuriem bailes, satraukumu, nepilnvērtības sajūtu, kas tos pazemoja un padarīja mazvērtīgus (skatīt *CEDH 2000-IV, Kudła c. Pologne [GC], nr 30210/96, 92. punkts).* Vērtējot, vai kāda īpaša apiešanās forma ir „pazemojoša" 3.panta izpratnē, tiesai jāvērtē, vai mērķis bija konkrēto personu pazemot vai noniecināt un vai, vērtējot pēc tās sekām, apiešanās

veids aizskāra vai nē viņa personību veidā, kas ir nesavienojams ar 3.pantu *(skatīt, piemēram, Raninen pret Somiju, 1997. gada 16. decembra spriedumu, Recueil 1997-VIII, 2821.-2822. lpp., 55. punktu).*

Atzīts, ka jebkurā gadījumā, lai kāds sods vai apiešanās, kas ar to saistīta, būtu „cietsirdīga" vai „pazemojoša", ciešanām vai pazemojumam jebkurā gadījumā jāpārsniedz tas līmenis, ko neizbēgami ietver konkrētā likumīgā apiešanās vai sods *(skatīt Kalachnikov pret Krieviju, iesniegums nr. 47095/99, 95. punktu, CEDH 2002-VI).*

[14] Pieteicējs ir norādījis virkni apstākļus soda izolatora kamerās, kas viņaprāt pārkāpj cilvēktiesības.

[14.1] Līdz 2007.gada februārim personiskās higiēnas piederumi bija jāglabā skapī, tostarp arī dvielis, kurš pēc lietošanas mitrs un skapī pelēja. Higiēnas piederumus izsniedza tikai no rīta un vakarā. Līdz ar to pēc tualetes apmeklēšanas un pirms ēšanas nebija iespējams nomazgāt rokas.

Tiesa konstatē, ka līdz 2006.gada 3.jūnijam spēkā esošo Noteikumu Nr.73 28.punkts noteica, ka notiesātajiem, kurus ievieto soda izolatorā, atļauts ņemt līdzi personīgās higiēnas piederumus. Tos uzglabā atsevišķā telpā un izsniedz tikai tualetei paredzētajā laikā.

No minētās normas izriet, ka soda izolatorā ievietotajiem notiesātajiem, higiēnas piederumus izsniedza tikai tualetei paredzētajā laikā.

Kā tika noskaidrots tiesas sēdē, tad kamerā ūdens krāns bija pieejams visu laiku, bet nebija ziepes un dvielis. Ja tie bija nepieciešami ārpus noteiktā tualetes laika, bija jāprasa uzraugiem, lai izsniedz.

No minētā tiesa konstatē, ka roku mazgāšana soda izolatora kamerās nav bijusi liegta, jo ūdens ir bijis pieejams visu laiku. Savukārt apstāklis, ka ziepes un dvielis nav pieejams, bet speciāli jāprasa, rada neērtības, taču tiesas ieskatā tās nav tāds, kas var radīt personas pazemojumu.

[14.2] Atrodoties soda izolatora kamerās no Nr.1 līdz Nr.8, lāvas garums bija par īsu.

No lietas materiāliem izriet, ka atbildētājs ir veicis Jelgavas cietuma soda izolatora aprīkojuma apskati, kurā konstatētais ir fiksēts 2008.gada 21.aprīļa aktā. Aktā ir konstatēts, ka soda izolatora gultasvietai (koka lāvai) ir šādi izmēri: garums - 182 cm, platums - 100 cm, augstums no grīdas – 43 cm. Savukārt, *V.Ļ.* augums ir 176 cm *(lietas 157.lapa).*

Arī Tiesībsargs ir veicis pārbaudi Jelgavas cietumā 2009.gada 3.septembrī, kurā ir konstatējis, ka Jelgavas cietumā ir 8 soda izolatori. Kamerās pie sienām izvietotas guļamlāvas, kuras tiek nolaistas vakaros, kad arī ieslodzītajiem tiek izsniegta gultas veļa un matracis. Guļamlāvu platums ir apmēram 1 metrs, savukārt garums ir aptuveni 1,60 – 1,70 metri *(lietas 189.-191.lapa).*

Tātad attiecībā uz lāvu garumu ir norādīta pretrunīga informācija.

Tiesa konstatē, ka atbildētājs aktā nav norādījis, kurā soda izolatora kamerā ir veikts apsekojums. Savukārt Tiesībsargs norāda precīzi kameru numurus. Tādejādi tiesa pieņem, ka lāvu garums kamerās ir no 1,60 līdz 1,70 metriem (katrā kamerā var atšķirties garums). Līdz ar to 1,76 metrus garam cilvēkam tās var būt par īsu, lai gulētu pilnībā izstiepies. Taču tiesas ieskatā par 6 līdz 16 centimetriem īsāka gulta nekā cilvēka augums neliedz šādu gultu izmantot miegam, kā arī tas nav iemesls, kāpēc būtu jāguļ uz grīdas. Arī Tiesībsargs ir atzinis, ka lāvu garums ir atbilstošs vidēja auguma ieslodzītajam *(lietas 191.lapa).*

Tiesa nesaskata, ka guļot par augumu īsākā gultā personai tiktu radītas ciešanas vai pazemojums. Līdz ar to tas nevar tikt atzīts par būtisku cilvēktiesību ierobežojumu.

Tiesa arī norāda, ka, vērtējot šajā punktā minēto, tika ņemts vērā, ka konkrētie apstākļi attiecas uz soda izolatora kamerām. Saskaņā ar Latvijas Sodu izpildes kodeksa 70.panta pirmās daļas 6.punktu par soda izciešanas režīma prasību pārkāpšanu notiesātos, kas sodu izcieš cietumos, ievietot soda izolatorā līdz piecpadsmit diennaktīm. Tātad ievietošana soda izolatora kamerās ir disciplinārsods un to piemēro uz noteiktu diennakšu skaitu. Savukārt ievērot soda izciešanas režīma prasības, lai nepieļautu pārkāpumus un disciplinārsodīšanu, ir arī pašas personas ziņā.

Cilvēktiesību pārkāpuma būtiskuma kritērijs attiecībā uz cilvēktiesību ierobežojumu ir obligāts, lai atzītu, ka lieta vispār ir izskatāma administratīvā procesa kārtībā. Līdz ar to, ja tiesa atzīst, ka nav konstatējams cilvēktiesību ierobežojuma būtiskums, tiesvedība lietā ir izbeidzama.

[15] Lietā ir strīds par mazgāšanās dušā atvēlētā laika ilgumu. IeVP paskaidro, ka dušas apmeklējuma laiks nevienā normatīvajā aktā nav noteikts, līdz ar to Jelgavas cietuma priekšnieks 2007.gada 22.martā ir apstiprinājis ,,Tvaika un ūdens padeves grafiku", saskaņā ar kuru katrai notiesātajai personai ir 10 minūšu laiku, lai nomazgātos dušā *(lietas 159.lapa)*.

Tiesa piekrīt pieteicējam, ka minētais laiks ir nepietiekams, turpmāk minētā dēļ. Noteikumu Nr.423 19.punkts noteic, ka notiesātais ne retāk kā reizi septiņās dienās mazgājas pirtī vai dušā, maina apakšveļu un gultas veļu.

Tātad normatīvais akts – Noteikumu Nr.423 19.punkts, noteic tādu higiēnas prasību ievērošanu, kas ir obligāti jāpilda. Ir noteikta minimālā prasību robeža, ko pārkāpt nevar – ne retāk kā reizi septiņās dienās mazgāties pirtī vai dušā. No minētā izriet divi secinājumi: 1) mazgāšanās reizi septiņās dienās nozīmē lielāku (visa ķermeņa) mazgāšanos nekā ikdienas tualete un 2) mazgāšanās dušā ir pielīdzināta pirts apmeklējumam.

Mazgāšanās pirtī ir saistīta ar sviedrēšanos, kas padziļināti attīra ādu un tās poras. Līdz ar to pirts procedūras ir laikietilpīgas. Savukārt mazgājoties zem dušas, ķermenis tiek samitrināts un ar ziepju palīdzību nomazgāts. Ūdens plūsma no ādas noskalo netīrumus un ziepju atliekas.

Kā izriet no lietas materiāliem, Jelgavas cietumā notiesātajiem nav iespēja mazgāties pirtī, tāpēc tiek nodrošināta iespēja mazgāties dušā. Arī mazgājoties karstā ūdens dušā, var iegūt ādas tīrību un nodrošināt nepieciešamo higiēnu.

No lietas materiāliem izriet, ka Organizētās noziedzības un citu nozaru specializētā prokuratūra ir sniegusi atbildi pieteicējam par dušas izmantošanas laiku, izmantojot informāciju, kas iegūta no IeVP pēc pārbaudes veikšanas Jelgavas cietumā 2007.gada februārī. Pārbaudē ir konstatēts, ka, ņemot vērā dušu telpu un kameru skaitu, no kurām tur esošie notiesātie jāved uz dušas apmeklējumu, un ņemot vērā tādu ekonomisko aspektu kā ūdens patēriņš, dušas apmeklējums ilgst ne mazāk kā 15-20 minūtes *(lietas 8.lapa)*.

Tiesa secina, ka 2007.gada 22.martā apstiprinātajā ,,Tvaika un ūdens padeves grafikā" dušas apmeklējuma laiks ir samazināts un noteikts līdz 10 minūtēm – vienai kamerai (nevis personai).

Kā tiesas sēdē paskaidroja pieteicējs, ne vienmēr arī šīs 10 minūtes var izmantot. Ja vienlaicīgi dušā iet seši cilvēki, tad dušu skaits varbūt ir pietiekams, bet nav pietiekama ūdens padeve. Līdz ar to ir bijusi situācija, kad vispār nepaspēj nomazgāties. Savukārt pēc 10 minūtēm ūdens padeve tiek atslēgta.

Tiesas ieskatā Noteikumu Nr.423 19.punktā ietvertais obligātais mazgāšanās minimums – nodrošināt, ka notiesātais ne retāk kā reizi septiņās dienās mazgājas pirtī vai dušā, ir noteikts higiēnas ievērošanai ar mērķi, lai uzturētu personas veselību un novērstu slimību izraisīšanos.

Tiesas ieskatā, lai, mazgājoties dušā, iegūtu ķermeņa tīrību tuvu tam, kāda ir pēc pirts apmeklējuma, ar 10 minūtēm varbūt būtu pietiekami, ja tās varētu izmantot tieši mazgāšanās procedūrai. Taču tā kā ierobežojums līdz 10 minūtēm ir noteikts vienai kamerai (nenorādot personu skaitu), tad tas ir nepietiekami.

Saskaņā ar Valsts pārvaldes iekārtas likuma 72.panta trešo daļu iekšējam normatīvajam aktam jāatbilst ārējiem normatīvajiem aktiem, vispārējiem tiesību principiem (to skaitā valsts pārvaldes principiem un administratīvā procesa principiem) un starptautisko tiesību normām, kā arī iekšējiem normatīvajiem aktiem, kurus izdevusi augstāka iestāde vai amatpersona.

Tādejādi Jelgavas cietuma priekšnieka 2007.gada 22.martā apstiprinātais ,,Tvaika un ūdens padeves grafiks", nosakot vienai kamerai mazgāšanās laiku līdz 10 minūtēm, nenodrošina Noteikumu Nr.423 19.punktā ietverto obligāto mazgāšanās minimumu.

Līdz ar to tiesa atzīst, ka cietuma administrācijas rīcība, neļaujot notiesātajam pietiekamu laiku veltīt ķermeņa tīrības nodrošināšanai, ir prettiesiska.

[16] *V.Ļ.* norāda, ka tikko cietuma administrācijai kļuvis zināms, ka pieteicējs baidās no infekcijām, viņu sākuši turēt kopā ar hepatīta, AIDS un tuberkulozes slimniekiem.

Noteikumu Nr.423 13.punkts noteic, ka ar brīvības atņemšanas iestādes priekšnieka rīkojumu izveidotā notiesāto izvietošanas komisija nosaka, kurā brīvības atņemšanas iestādes nodaļā, vienībā un kamerā notiesātais ievietojams (ņemot vērā brīvās vietas kamerās, notiesāto psiholoģisko saderību, izglītības līmeni un veselības stāvokli). Komisijas lēmumu ieraksta protokolā (6.pielikums). (..)

Atbildētājs paskaidrojumos norāda, ka īpaši tiek ievērots nosacījums, ka notiesātie ar smagām infekcijas slimībām (tostarp arī ar tuberkulozi) tiek turēti izolēti no pārējiem notiesātajiem un nepieciešamības gadījumā ārstēšanas kursa iziešanai tiek nosūtīti uz Latvijas cietumu slimnīcu.

Pieteicējs uzskata, ka 2005. un 2006.gadā ir turēts vienā kamerā ar slimu cilvēku. No tiesas sēdē dzirdētā, tiesa secina, ka šāds apgalvojums ir radies tāpēc, ka kameras biedru ir apmeklējis ārsts. Pats notiesātais nav atklājis, ka ir slims.

No minētā tiesa secina, ka, ja pēc ārsta apmeklējuma pieteicēja kameras biedram arī tika konstatēta slimība, tad nevar apgalvot, ka cietuma administrācija slimu cilvēku ar nodomu speciāli ir ievietojusi vienā kamerā kopā ar pieteicēju.

Lai arī pieteicējs norāda uz daudziem slimniekiem ar dažādām diagnozēm – hepatīts, AIDS un tuberkuloze, tiesas sēdē *V.Ļ.* minēja tikai vienu – ieslodzīto *J.J.*, ar kuru viņš ir turēts kopā. Līdz ar to tiesa apšauba pieteicēja apgalvojumu patiesumu.

Tiesas rīcībā nav pierādījumu, vai pieteicējs vispār ir turēts vienā kamerā kopā ar slimu cilvēku, un zinot, ka jāatrodas kopā ar slimnieku, vai pieteicējs ir vērsies pie cietuma administrācijas ar lūgumu slimnieku izolēt.

Līdz ar to tiesa nekonstatē cietuma administrācijas prettiesisku rīcību attiecībā uz pieteicēja norādi, ka viņš turēts vienā kamerā kopā ar hepatīta, AIDS un tuberkulozes slimniekiem.

[17] Tiesa arī norāda, ka cilvēkam tiek garantēta pilnīga brīvība tiktāl, ciktāl to demokrātiskas sabiedrības pastāvēšanas labad neierobežo likums. Valsts atsevišķos gadījumos var cilvēktiesības ierobežot ar mērķi, "lai aizsargātu citu cilvēku tiesības, demokrātisko valsts iekārtu, sabiedrības drošību, labklājību un tikumību" (Satversmes 116. pants).

Latvijas Sodu izpildes kodeksa 1.panta pirmā daļa noteic, ka Krimināls odu izpildes uzdevums ir nodrošināt notiesātās personas sodīšanu par izdarīto noziedzīgo nodarījumu saskaņā ar šajā kodeksā noteiktajiem krimināls odu izpildes pamatprincipiem, kā arī panākt, lai notiesātais un citas personas pildītu likumus un atturētos no noziedzīgu nodarījumu izdarīšanas. Tādejādi, atrodoties ieslodzījumā, personai ir jāsaprot, ka viņa izcieš sodu.

Savukārt saskaņā ar Apcietinājumā turēšanas kārtības likuma 1.pantu šī likuma mērķis ir nodrošināt cilvēktiesību un kriminālprocesa interešu samērīgu ievērošanu drošības līdzekļa – apcietinājums – izpildē. Līdz ar to personu sūdzībām par sadzīves apstākļiem cietumā ir jābūt balstītām uz patiesu situāciju.

Tiesas ieskatā nav pieļaujama situācija, ka pieteikums tiesai tiek pamatots ar citu valsts institūciju sniegtajām atbildēm, kurām tiek piemeklētas situācijas un apstākļi, kas varētu atbilst cilvēktiesību pārkāpumiem. Tas vien, ka pieteicēju neapmierina apstākļi, kādos viņš tiek turēts, nav pamats atzīt, ka pret pieteicēju atbildētājs būtu izturējies ar īpašu nežēlību, ievietojot viņu necilvēcīgos apstākļos.

Tiesas sēdē pieteicējs apliecināja, ka pieteikums ir par apstākļiem Jelgavas cietuma soda izolatoru kamerās. Līdz ar to tiesa neapskata pieteicēja norādīto par apstākļiem sešvietīgā kamerā, kurā viņš izcietis sodu no 2003.gada līdz 2007.gada 25.jūlijam.

Tiesa arī norāda, ka Sodu izpildes kodeksa 74.panta otrā daļa, kura noteic, ka notiesātajiem, kurus tur soda izolatoros, aizliedz pastaigas, ar Satversmes tiesas 2009.gada

29.septembra spriedumu ir atzīta par neatbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 111.pantam un spēku zaudējušu no 2010.gada 1.maija.

[18] Saskaņā ar Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo un otro daļu, ja pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, tiesa piespriež no atbildētāja par labu pieteicējam viņa samaksāto valsts nodevu. Ja pieteicējs no valsts nodevas samaksas bijis atbrīvots un pieteikums pilnībā vai daļēji apmierināts, valsts nodevu piespriež no atbildētāja. No lietas materiāliem konstatējams, ka pieteicējs no valsts nodevas par pieteikuma iesniegšanu tiesā ticis atbrīvots *(lietas 102.lapa).*

Rezolutīvā daļa

Pamatojoties uz Administratīvā procesa likuma 126.panta pirmo un otro daļu, 246.-251.pantu, 255.panta trešo daļu, 278.panta 1.punktu, 282.panta 1.punktu, 289.-291.pantu, Administratīvā rajona tiesa

nosprieda:

apmierināt daļēji *V.Ļ.* pieteikumu.

Atzīt par prettiesisku Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību, nosakot vienai kamerai mazgāšanās laiku dušā līdz 10 minūtēm.

Noraidīt pieteikumu daļā par Jelgavas cietuma administrācijas prettiesisku rīcību, turot viņu vienā kamerā kopā ar hepatīta, AIDS un tuberkulozes slimniekiem.

Atstāt bez izskatīšanas pieteikumu daļā par apstākļiem soda izolatora kamerā (ventilāciju, svaigu gaisu, mākslīgo un dabīgo apgaismojumu), speciālo apģērbu, sanitārā mezgla nenorobežošanu no pārējās telpas un kāju dvieļa neizsniegšanu.

Izbeigt tiesvedību lietā daļā par Jelgavas cietuma administrācijas faktisko rīcību, liekot līdz 2007.gada februārim personiskās higiēnas piederumus glabāt skapī, soda izolatora kameru lāvu garumu un ziņojuma sastādīšanu par atteikšanos doties pastaigā.

Piespriest no atbildētāja par labu valstij valsts nodevu Ls 10 (desmit latu) apmērā.

Spriedumu var pārsūdzēt Administratīvajā apgabaltiesā divdesmit dienu laikā no tā pieņemšanas dienas, iesniedzot apelācijas sūdzību Administratīvās rajona tiesas Rīgas tiesu namā.

Tiesnese *(paraksts)* R.Migla

NORAKSTS PAREIZS
Administratīvās rajona tiesas

tiesnese _____R.Migla
Rīgā, 2010.gada 4.oktobrī